

Nr 9

Utlåtande i anledning av motioner om ändrade bestämmelser rörande ersättning vid skogsbrandsläckning

Tredje lagutskottet har behandlat två i riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 381 i första kammaren av herr *Sveningsson* och nr 453 i andra kammaren av herr *Stiernstedt m. fl.*

I motionerna, som är likalydande, hemställles, att »riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om sådan ändring av kungörelsen 607/1962 § 6 att ersättning på grund av verksamhet för skogsbrandsläckning jämväl måtte utgå när den avsett att skydda den medverkande själv eller hans familj eller ock egendom som de äga eller innehava; dock med den inskränkningen att ersättning icke skall utgå därest branden förorsakats av ägaren själv, någon hans familjemedlem eller hos ägaren anställda».

Beträffande de skäl motionärerna åberopat får utskottet, i den mån redogörelse icke lämnas i det följande, hänvisa till motionen II:453.

Gällande bestämmelser

Enligt 13 § *brandlagen* må den som deltagit i eller på annat sätt varit verksam för släckning av brand eller som deltagit i övning med brandstyrka av statsmedel erhålla ersättning för skada, som därvid åsamkats honom. Ersättning av statsmedel må jämväl utgå för deltagande i eller annan verksamhet för släckning av skogsbrand. Härjämte må av statsmedel belöning tilldelas den, som vid släckning av skogsbrand visat rådhighet och nit. I paragrafen stadgas att Konungen meddelar närmare bestämmelser om ersättning och belöning.

Med stöd härav har den 30 november 1962 utfärdats *Kungl. Maj:ts kungörelse om ersättning på grund av verksamhet för brandsläckning m. m.* (SFS 1962:607.) Kungörelsen har trätt i kraft den 1 januari i år. I kungörelsens 2 § stadgas om ersättning för kroppsskada och för skada på eller förlust av kläder och transportmedel m. m. vid verksamhet, som avses i kungörelsen. Det föreskrives i 3 § att den som utan att tillhöra brandkår eller brandväsen deltagit i släckning av skogsbrand äger erhålla ersättning därför med det belopp för timme vilket motsvarar senast avtalad allmän timlön för skogsarbete i den ort, där deltagandet ägt rum. Om särskilda

skäl äro därtill, må timlönen bestämmas till högre belopp. Ersättning utgår endast för deltagande, som pågått minst två timmar. Har deltagandet i släckning av skogsbrand varit förenad med kostnad för resa eller uppehålle utgår enligt huvudregeln ersättning för denna kostnad. Under vissa omständigheter är jämlikt 4 § ägare eller innehavare berättigad till skälig ersättning för transportmedel eller redskap, som ställts till förfogande vid släckning av skogsbrand. Sistnämnda paragraf föreskriver vidare att, där-est telefon upplåtits, innehavaren är berättigad till gottgörelse för honom därigenom åsamkade särskilda utgifter. De regler, för vilka nu redogjorts, har emellertid, inskränkts, såvitt nu är i fråga, genom 6 § andra stycket. Enligt denna bestämmelse utgår nämligen icke annan ersättning än för kroppsskada på grund av verksamhet för brandsläckning, som avsett att skydda den medverkande själv eller hans familj eller ock egendom, som de äger eller innehar. Med ägare eller innehavare torde avses både enskilda personer och staten, kommuner, bolag och andra juridiska personer. I tredje stycket i samma paragraf stadgas vidare att den, som av annan erhållit eller på grund av tjänst eller eljest enligt avtal är berättigad till gottgörelse för skada å egendom eller för verksamhet för brandsläckning, ej må erhålla ytterligare ersättning därför enligt kungörelsen. Till anställda lär på grund härav ersättning ej utgå, om de medverkat vid brandsläckning i arbetsgivarens tillhörig skog. Skälet torde vara att arbetstagare enligt allmänna rättsgrundsatser anses skyldig att för arbetsgivare utföra det arbete som i nödsituation, exempelvis brand, erfordras för att avvärja fara för liv eller egendom. För sådant arbete är arbetsgivaren pliktig att till den anställde utge hans avtalsenliga lön. Till följd av förbudet mot dubbling av ersättningen kan den anställde ej få ersättning av statsmedel. Enligt 8 § i kungörelsen må belöning av statsmedel tilldelas den som vid släckning av skogsbrand visat rådighet och nit. Ersättning, utom för kroppsskada, samt belöning prövas av länsstyrelse efter förslag av vederbörande brandchef.

Historik

Beträffande rätten till ersättning av allmänna medel för verksamhet vid skogsbrandsläckning har denna sedan avsevärd tid varit erkänd. Två uttalanden härom må i detta sammanhang återgivas. Sålunda anförde 1941 års brandförsvarsutredning (SOU 1942: 10 sid. 105):

Skogsbränder beröra icke sällan flera kommuner och ofta kommuner utan större ekonomiska resurser. För släckande av dessa bränder måste jämförelsevis ofta uppbåd göras av tjänstepliktiga. Det har då tett sig naturligt, att staten träder emellan och lämnar ersättning eller belöning till deltagarna. Vid andra bränder än skogsbränder är läget typiskt sett annor-

lunda. Bränderna äro oftast begränsade till en kommun och kunna i regel släckas av organiserad brandkår. Frågorna om ersättning och belöning framstår därvid icke såsom lika angelägna som i skogsbrandfallen.

I sitt betänkande angående översynen av brandlagstiftningen uttalade 1954 års brandlagsrevision (SOU 1960:34 sid. 212) i denna del:

Det statliga engagemanget motiveras ej endast av att skogen utgör en av landets mest betydande naturtillgångar utan även av att det, bl. a. till följd av allemansrätten att vistas i skog och mark, för den enskilde skogsägaren är betydligt svårare än för ägare av byggnader och anläggningar att förhindra brands uppkomst och spridning å sin egendom. Det främsta skälet till statens medverkan är emellertid nu som förr risken för skogsbrands spridning över stora områden så att skogarna inom flera kommuner kunna vara hotade av branden, låt vara att detta skäl numera, när kommunerna äro större till sin yta samt skogsbrandbekämpningen blivit effektivare, måhända något förlorat i betydelse.

Möjligheten till gottgörelse för kostnader vid skogsbrandsläckning inskränkes emellertid genom den allmänt gällande principen att envar, som hotas av brand, är skyldig att utan ersättning i skälig omfattning med egna förefintliga resurser medverka till att avvärja hotet och släcka inträffad brand. Denna medverkan får även, såsom framgår av redogörelsen för gällande bestämmelser, anses omfatta att den, vars egendom hotas, skall anlita sina anställda. Spörsmålet behandlades bland annat under förarbetena till 1937 års skogseldslag. Utskottet får hänvisa till *proposition nr 16 år 1937* sid. 44—55.

Dessa nu angivna riktlinjer har stadfästs genom både 1938 års kungörelse angående ersättning för deltagande i släckning av skogseld m. m. och 1947 års ersättningskungörelse.

Ej heller 1954 års brandlagsrevision föreslog (sid. 284) någon ändring av de huvudgrunder, som gällde för statens deltagande i skogsbrandsläckningskostnaderna.

Vid remissbehandlingen av brandlagsrevisionens betänkande anfördes från några håll att starka skäl talade mot den begränsning, som avser ersättning till den som har kostnader för släckning av brand i egen skog. Dessa remissinstanser uttalade i huvudsak följande. Allmänheten har i allt större utsträckning förlagt sin fritidsverksamhet till skogarna. Härigenom har riskerna för skogsbrand ökat samtidigt som det blivit svårare för skogsägarna att övervaka skogen. Särskilt större skogsägare nödgas under delar av året hålla ständig beredskap och släcka ett stort antal skogsbränder utan att de härför erhåller ersättning. Om ersättning ej skulle utgå till skogsägare, kunde följderna bli att dessa stänger av skogsbilvägarna för allmänheten samt att deras intresse för deltagande i skogsbrandsläckning minskas.

I proposition nr 12 år 1962 fann departementschefen likväl ej anledning frångå gällande ersättningsgrunder. Propositionen bifölls av 1962 års riksdag.

Ett därefter inom inrikesdepartementet utarbetat förslag till kungörelse om ersättning på grund av verksamhet för brandsläckning har remissbehandlats. Från åtskilliga håll hävdades då ånyo, att ersättning borde utgå jämväl för brandsläckning, som avsett att skydda den medverkande själv eller hans egendom. Emellertid har i den numera utfärdade kungörelsen någon ändring inte skett i de av statsmakterna i samband med antagandet av 1962 års brandlagstiftning återigen godtagna principerna för ersättning.

Motionerna

Motionärerna understryker, att redan nu torde det helt övervägande antalet skogsbränder — uppskattningsvis minst två tredjedelar — förorsakas av »friluftsfolk», främst tätorternas innevånare under deras utövande av fritidssysselsättningar. Denna tendens torde alltmer utvecklas till olägenhet för markägarna. Det kan enligt motionärernas mening under sådana förhållanden icke vara skäligen av samhället att ålägga skogsägarna kostnader för släckning av de skogsbränder, som orsakas av den rekreationssökande allmänheten. Motionärerna anför vidare att, enär det första släckningsingreppet bör göras snabbt, det förefaller mindre välbetänkt att icke staten utger ersättning till av skogsägaren uppåddat manskap. Skogsägarens arbetskraft torde nämligen i regel fortast kunna ta sig till brandplatsen. Såsom ett ytterligare skäl för sin hemställan åberopar motionärerna, att det icke är rättvist att anknyta kostnaderna såsom nu sker till brandskadans omfattning. I stället borde ersättningen, om sådan skall utges av skogsägarna, bestämmas efter båtnaden, så att de, som fått sin skog bevarad, skall bidra till kostnaderna. Motionärerna finner emellertid detta förfarande icke praktiskt genomförbart. Från den ifrågasatta ändringen skall enligt motionärerna självfallet undantagas de fall där skogsbrand förorsakats av ägaren själv, någon bans familjemedlem eller hos honom anställd. Motionärerna finner det sålunda angeläget att kungörelsen ändras så att i princip ersättning på grund av verksamhet för skogsbrandsläckning jämväl måtte utgå när arbetet avsett att skydda skogsägarens egendom.

Utskottet

Såsom framgår av den tidigare redogörelsen svarar staten för viss gottgörelse åt den som medverkat i släckande av skogsbrand. Närmare bestämmelser härom återfinnes i den med stöd av 1962 års brandlag utfärdade

kungörelsen om ersättning på grund av verksamhet för brandsläckning m. m. Enligt kungörelsen äger sålunda den, som under minst två timmar deltagit i skogsbrandsläckning, erhålla gottgörelse härför av allmänna medel. Bestämmelsen inskränkes emellertid genom att envar, som hotas av brand, är skyldig att på egen bekostnad ingripa med tillgängliga resurser. Annan ersättning än för kroppsskada utgår därför icke, när verksamhet för brandsläckning avser att skydda den medverkande själv eller hans familj eller ock egendom, som de äger eller innehar. Ej heller kan i allmänhet gottgörelse av statsmedel utgå, då arbetstagare varit behjälplig med släckning av brand i arbetsgivarens skog. Dessa grunder för ersättning vid skogsbrandsläckning har länge varit oförändrade och senast godtagits av statsmakterna vid den nya brandlagens genomförande.

Motionärerna anser emellertid att inskränknigarna i möjligheten till ersättning är orättvisa. I motionerna understrykes att uppskattningsvis minst två tredjedelar av alla skogsbränder förorsakas av allmänheten. Det är enligt motionärerna ej skäligt, att skogsägarna skall betala kostnaderna för släckning av sådana bränder. Motionärerna finner det därför angeläget att kungörelsen ändras så att jämväl skogsägaren, hans familjemedlemmar och hos honom anställda blir berättigade till ersättning av statsmedel för arbete vid skogsbrandsläckning med undantag dock för bränder, som de själva vållat.

Det i motionerna aktualiserade spørsmålet har enligt utskottet nära samband med att allmänheten i stor utsträckning på grund av allemansrätten har fritt tillträde till skog och mark. Såsom motionärerna anfört torde nämligen åtskilliga skogsbränder uppstå på grund av oförsiktighet från allmänhetens sida. Det kan enligt utskottets mening befaras att markägarna, om de anser olägenheterna härav för stora, söker hindra eller försvåra allmänhetens rätt att vistas i skogarna genom att stänga av skogsbilvägar och vidtaga andra motsvarande åtgärder. Med hänsyn till vikten av att möjligheten att utöva allemansrätten icke försvagas anser utskottet att en sådan utveckling bör förhindras. I stället bör alla möjligheter tillvaratas som kan överbrygga motsättningarna mellan markägarna och allmänheten. Från denna synpunkt kan enligt utskottets mening vissa skäl finnas att skogsägaren icke utestänges från ersättning för verksamhet vid släckning av skogsbrand, som orsakats av utomstående. På grund av det anförda och då allemansrätten till skog och mark torde komma att utövas i ökad omfattning, kan det finnas anledning ompröva de av motionärerna avsedda bestämmelserna. Emellertid bör, då grunderna så sent som föregående år varit under bedömande av statsmakterna, enligt utskottets mening ytterligare någon tids erfarenhet avvaktas innan reglerna för ersättning ånyo upptages till övervägande. Ehuru utskottet sålunda icke anser det osannolikt, att en

ändring av ersättningsreglerna för tillgodeende av motionärernas syfte inom en relativt snar framtid kan bli erforderlig, finner utskottet dock att någon riksdagens åtgärd icke för närvarande är påkallad i anledning av motionerna.

Utskottet får således hemställa,

att förevarande motioner, I: 381 och II: 453, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 5 mars 1963

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Alexanderson, Lindahl, Ebbe Ohlsson*, Kristiansson, Knut Johansson, Georg Carlsson, Åkesson och Erik Jansson*;

från a n d r a kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp, Nyberg, Wachtmeister, fru Torbrink, herrar Grebäck*, Hammarberg och Tobé.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.